

INIȚIATIVE PARLAMENTARE PENTRU MODERNIZAREA ROMÂNIEI (1885—1887)

de AUREL DUȚU

Criza agrară care a cuprins continentul nostru la sfârșitul sec. al XIX-lea (1873—1890), din cauza unor imense cantități de cereale svirlite pe piețele Europei occidentale de către S.U.A., Rusia și India la prețuri scăzute, a înrăutățit foarte mult posibilitățile de export ale României și s-a repercutat negativ asupra întregii noastre economii¹. Faptul a stîrnit un interes deosebit în rindul opiniei publice, ample articole în presa vremii, furtunoase dezbateri în Parlament. Nota comună a dezbaterilor la care ne referim, făcută de aripa independentă a partidului liberal, susținea necesitatea unor reforme în politica noastră economică, care să ducă la modernizarea României. „Cu toții sintem de acord — constată B. Iepurescu — că suferim de lipsa unei adevărate politici economice și comerciale“² și nu aplicăm „datele și avantajele științelor economice în politica noastră comercială“³. În continuare, deputatul arată că Franța, Italia, Anglia, Turcia sînt piețe pe care se consumau cerealele noastre, dar guvernul nu făcea „prea mult pentru conservarea acestor debușeuri nici pe calea convențiilor, nici pe cale diplomatică“⁴. „Noi importăm de 2—3 ori mai mult decît valoarea mărfurilor ce exportăm“⁵, constată deputatul D. Tacu; „cu ce acoperim aceste lipsuri“⁶, întreba același deputat și răspundea: „cu credite ce le anticipăm asupra producției anului viitor“⁷. „Dacă el e prosper, răul nu se simte, dacă e secetos, atunci devine o calamitate“. În continuare propunea să „creiem o industrie, calea sigură care ne va ajuta să cîștigăm și independența economică“⁸.

Propunînd și unele măsuri concrete, arăta că una din acestea ar fi „instrucțiunea publică, susținînd că „în fiecare școală rurală sau urbană să fie predate cunoștințele diferitelor meserii“⁹. Iar cu ajutorul statului „să se înființeze o bancă, care să încurajeze diferite asociațiuni și societăți cooperative“¹⁰.

G. Mihăilescu, deputat de Covurlui, criticînd convenția comercială încheiată cu Austro-Ungaria, arăta că de la această dată balanța comerțului nostru merge în declin, ajungînd în 1885 la peste 35 000 000 lei¹¹, că acest deficit era acoperit prin împrumuturi — pe moșii, pe case —, în afara celor externe, care se cifrau la suma de peste 261 000 000. Cît vom merge pe această cale? — întreba același

¹ N. Marcu, *Dezvoltarea capitalismului în agricultura României...*, în *Istoria economică*, sub redacția aceluiași autor, Edit. Didactică și Pedagogică, București, 1979, p. 167.

² B. Iepurescu, „Dezbaterile Adunării Deputaților“ (= DAD), Sesiunea 1885/1886, ședința din 28 noiembrie 1885, p. 71—72.

³ Ibidem.

⁴ Ibidem.

⁵ D. Tacu, DAD, sesiunea 1885/1886, ședința din 28 noiembrie 1885, p. 81.

⁶ Ibidem.

⁷ Ibidem.

⁸ Ibidem.

⁹ Ibidem.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ G. Mihăilescu, DAD, sesiunea 1885/1886 ședința din 4 decembrie 1885, p. 134.

deputat¹². Susținind aceeși idee, G. D. Palade arăta că impozitele au crescut în 10 ani cu peste 200 000 000 și se caută noi împrumuturi¹³. Propunerile deputatului G. Mihăilescu erau: „să avem un plan economic și comercial care să fie urmărit cu perseverență în interesul țării“¹⁴, „să dezvoltăm industria textilă, extractivă și cea metalurgică“, iar Ministerul Comerțului să fie inamovibil, „în afara influenței partidelor politice“¹⁵, „să dezvoltăm comerțul cu Franța și Anglia, căci Germania și Austria fac numai export la noi, nu sînt și cumpărători și astfel nu ne putem echilibra balanța economică, plătind cu bani «numărătoare» cu credite și economiile noastre“¹⁶. În legătură cu situația agricolă, D. D. Pop arăta că avem în țară peste 1 800 000 de lucrători cu brațele și din aceștia abia întrebuițăm 800 000 la munca cîmpului, iar restul rămîn tot timpul „neactivi, neproducători, guri de consumație foarte periculoase“. Prin nefolosirea lor se pierde în fiecare an 200 000 000 zile de lucru; calculînd la 1 leu ziua muncă, arăta că se pierde în fiecare an 200 000 000 lei și dacă s-ar fi folosit judicios aceste valori, situația financiară a țării ar fi fost mult mai bună.

Soluția prevăzută de acest deputat era de a înființa și dezvolta industria agricolă și casnică, industria textilă, a producțiilor de manufacturi, să fie etatizată „o parte din comerțul interior al țării și să întrebuițăm toată munca ce rămîne neproductivă“¹⁷. D. Tacu, în calitate de raportor, propunea modificarea articolelor 4 și 52 din legea vînzării bunurilor statului. Era vorba ca pe orice moșie a statului, scoasă la vînzare să fie preferații sătenii cultivatori, cumpărători de loturi mici¹⁸. Ion Mucenic Dinescu, susținînd aceeși idee, arăta că mare parte din săteni sînt săraci, fără mijloace, neputînd cumpăra pămînt niciodată, ei vor merge din mizerie în mizerie¹⁹, „cei mai mulți împrumutăriți la 1864, nu mai au în posesie nici cîte un ha“²⁰.

Datoria publică a României crescuse de la 631 874 642, cît se afla la începutul anului 1876, la 729 186 176 la 30 septembrie 1886²¹. Toate aceste datorii reprezentau cheltuielile făcute de stat pentru construcția de cai ferate, poduri, șosele, edificii școlare, militare, sanitare, penitenciare, eclesiastice ș. a. m. d.

Printre acestea amintim edificiile: Palatul Administrativ din Iași, Ministerul Domeniilor, Școala de poduri și șosele, școlile de meserii din București și Iași, băile de la Călimănești, unele reparații ale mănăstirii Argeșului, mitropoliei, bisericilor Trei Ierarhi și Sfîntul Nicolae din Iași, Liceul Sf. Sava, liceele din Botoșani și Bîrlad, Spitalul militar din București, Cazarma de artilerie din Pitești, cea de geniu din Focșani, unele reparații și înzestrarea arsenalului armatei, cazarma de infanterie din Galați, cea de artilerie din Botoșani, Școala de infanterie din Dealul Spirii, Cazarma flotilei din Galați, Școala de instrucție militară, în interiorul unei cazărmi la Brăila, Craiova, Focșani, Buzău²². Pînă în 1876 se construiseră 600 km cai ferate, la sfîrșitul anului 1876 se ajunsese la peste 2 500 km cai ferate. Este drept că în Parlament se votaseră de-a lungul anilor realizarea a 12 000 km șosele, iar la sfîrșitul anului 1886 se aflau doar 3 000 km, diferența de 9 000 fiind drumuri locale, comunale, parte din ele degradate și aproape toate în stare foarte rea de întreținere²³. Dacă avem în vedere totala lipsă de fonduri prin care trecea societatea românească, nivelul productivității (ziua de muncă a țărănului ce se socotea la un leu), iar construcția unei clădiri dura pe puțin între 3 și 5 ani, cei 3 000 km șosele, 2 500 km cai ferate, în afara construcțiilor de școli, cazărmi, edificii publice realizate în nici 20 de ani, ne putem da seama de efortul considerabil făcut de această generație care dorea să-și vadă țara alături de statele civilizate ale Europei.

I. C. Brătianu, președintele Consiliului de Miniștri, adresîndu-se Camerii, dar mai ales burgheziei și moșierimii, arăta că pentru a fi printre fruntașii popoarelor

¹² Ibidem.

¹³ G. D. Palade, DAD, Sesiunea 1885/1886 ședința din 3 decembrie 1885, p. 109.

¹⁴ G. Mihăilescu, DAD, Sesiunea 1885/1886 ședința din 4 decembrie 1885, p. 135.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ D. Pop, DAD, Sesiunea 1886/1887, ședința din 6 dec. 1886, p. 572.

¹⁸ D. Tacu, DAD, Sesiunea 1886/1887, ședința din 6 dec. 1886, p. 573—574.

¹⁹ Mucenic Dinescu, DAD, Sesiunea 1886/1887, ședința din 6 dec. 1886, p. 575.

²⁰ Ibidem.

²¹ I. Codrescu, DAD, Sesiunea 1886/1887, ședința din 12 martie 1887, p. 972.

²² A. D. Xenopol, DAD, Sesiunea 1886/1887, ședința din 13 martie 1887, p. 968.

²³ Ibidem.

din Sud-Estul Europei, trebuie „să muncim, să învățăm și mai ales că cheltuim mai puțin decît cîștigăm”²⁴ — se referea mai ales la cei cărora Mihail Kogălniceanu li se adresa de la tribuna Parlamentului imputîndu-le „că-și vind moșiile să pretacă la Paris, iar cucoanele își depun icoanele părintești amanet ca să-și facă rochii de mătase la Briol”²⁵. „Am trăit în Țara Românească 200 de ani — spunea C. A. Rosetti — azi toată țara e acoperită cu linii ferate, iar în alte privințe progresul a fost și mai mare...”, „în alte părți au trebuit secole ceea ce noi am dobîndit în așa scurt timp”. Țara nu mai putea fi ținută în starea de sălbăticie în privința transporturilor cu chervanale și harabale, cărora le trebuiau săptămîni „spre a duce pe piețele de desfacere produsele noastre”²⁶.

Încă din 1885, dar mai ales în anii 1886 și 1887 era în țară o opinie diferită de cea a guvernului, care, în scopul apărării patriei susținea fortificarea Bucureștilor. Numeroase au fost intervențiile și în Parlament. Din cei care au luat cuvîntul pe această temă ne oprim doar la cea a lui N. Ionescu și B. Iepurescu, care, făcînd o analiză a situației financiare a țării, dar folosind și argumente istorice, arătau că față de fortificații „avem dreptul a ne pune chestiunea politicii noastre economice”²⁷. Că făcînd astfel de cheltuieli atacăm izvoarele și „producțiunea poporului, elementul viu al întreținerii armatei și al altor instituții economice și sociale”²⁸. „Aceste cheltuieli fac masele să se miște, întimpinate cu violență din partea puterii, tratîndu-le ca pe turme necuvîntătoare”²⁹. B. Iepurescu, referîndu-se la nevoia unei industrii, arăta că trebuie să ne gîndim la „mijloacele trebuitoare și nu la cele de lux, cum sînt fortificațiile”³⁰. Făcînd o incursiune în istoricul industriilor din țară, C. Butculescu arăta că acestea nu numai că satisfăceau necesitățile noastre interne, dar „se făcea și export, intrînd aurul cu kilogramele în țară. De la aplicarea convenției cu Austro-Ungaria aceasta a lovit în ele cu toporul cu două tăișuri”, cerînd, în concluzie, „un nou tarif autonom în relațiile comerciale”. „Am văzut prin mănăstiri țesături boite în timpul lui Neagoe Basarab, Mihai Viteazul, Matei Basarab și Vasile Lupu conservîndu-și vioiciunea și fixitatea coloritului și astfel de lucruri făceau boiangii din București, Curtea de Argeș, Pitești, Craiova, Baia de Aramă ș. a. ...”, „Unde ne sînt vestitele corporații de tabaci, cojocari, cismari din București, Ploiești, Buzău, Focșani, Iași, Botoșani, care obținuseră premii la Expozițiile din Paris (1867) și Viena (1873) ?” ; și tot el arăta că aceștia cer recomandații, căci după aplicarea convenției toți vor să devină funcționari³¹. Din datele statistice, dar și din expunerile unor deputați reiese că Moldova și Țara Românească împreună exportau cereale în valoare de peste 25 000 000 în 1850 ; peste 85 000 000 în 1863 ; 117 000 000 în 1873 ; și 166 000 000 lei în 1883. După opinia lui Butculescu, exportul cerealelor noastre trebuia să crească la cel puțin 600 000 000, cînd „ne vom ocupa serios de îngrășarea pămîntului, cînd vom practica sistemul asolamentului, cînd vom completa lipsa brațelor prin aburi, după cum practică America, concurența noastră pe piețele Europei”³². În concluzie, cerea și el înlăturarea convenției, tarif autonom, lege pentru încurajarea industriei. Emil Costinescu, susținînd aceleași idei, arăta că trebuie să dezvoltăm industria lemnului, începuturi făcute prin fabrica de la Galați, care „răspîndește în toată lumea produsele pădurilor românești”.

În 1886, din necesitățile de protecție industrială, amintita convenție este denunțată și începe un război vamal cu Austro-Ungaria, care a durat pînă în 1891. Toate tarifele vamale și convențiile ulterioare anului 1886 au avut în vedere o politică de protecție a industriei naționale. Putem afirma că, după această lege și

²⁴ I. C. Brătianu, DAD Sesiunea 1885/1886, ședința din 2 aprilie 1886, p. 1211.

²⁵ M. Kogălniceanu, DAD, Sesiunea 1885/1886, ședința din 2 aprilie, 1886, p. 1211.

²⁸ I. C. Brătianu, DAD, Sesiunea 1886/1887 ședința din 12 martie 1887, p. 945.

²⁷ Nicolae Ionescu, DAD, Sesiunea 1885/1886 ședința din 30 ianuarie 1886, p. 488.

²⁸ Ibidem.

²⁹ Ibidem.

³⁰ B. Iepurescu, DAD, Sesiunea 1885/1886, ședința din 28 noiembrie 1885, p. 72.

³¹ D. Butculescu, DAD, Sesiunea 1885/1886, ședința din 26 aprilie 1886, p.

1359—1361.

³² Ibidem.

altele, de la începutul secolului nostru, burghezia română este o burghezie bugetară susținută de bugetele țării, care a activat foarte mult în exploatarea bogățiilor subsolului și mai puțin în industria prelucrătoare³³.

Mihail Kogălniceanu, pe lângă alte remedii, cerea dezvoltarea orașelor Brăila, Galați, Constanța. Criticând guvernul că amină lucrările votate de Adunare, iar bugetul este pus în aplicare doar prin plăți de lefuri, diurne, misiuni etc. spunea : „Veți vedea spectacole (în sens de demonstrații) «repețite» în Moldova de nu veți pune în lucrare docurile din Brăila, Galați, Constanța” — adresându-li-se de această dată în calitate de moldovean, nu de deputat al Brăilei³⁴. Tot Mihail Kogălniceanu, recunoscând că s-a făcut mult pentru Dobrogea în scurtul timp de la 1878 până la 1885 prin răspîndirea instrucțiunii publice, construcții de școli, cazărmi, afirmă că va trebui să se dea acestei populații și piinea de toate zilele, administrație, justiție și mijloace de comunicare : „Să facem din Dobrogea grădina României”³⁵. Propunerile lui Mihail Kogălniceanu erau susținute și de deputații Covurluiului.

Pe lângă aceste propuneri, de interes general, sînt și unele cu caracter local, ale deputaților Cristodulo Cerchez, Agarici Ion, D. Bibescu, D. D. Juvara, care, printr-un proiect de lege adoptat de Cameră, cereau aprobarea unui împrumut de 1 000 000 lei pentru aducerea apei, reorganizarea pieței Elca, construcții de școli pentru cetatea de altădată a banilor Olteniei. Prin realizarea lor, arătau deputații, Craiova se pune în rangul ce trebuie să ocupe capitala acestei părți din țară, care a fost și va fi în fruntea faptelor patriotice³⁶. Dar deputații C. Fleva, V. Maniu solicitau, tot printr-un proiect, adoptat și acesta de Cameră, dărimarea morilor de pe Ialomița care puneau în pericol Urziceni, Coșerenii, Cimpu, Moldoveni, Brosceni ce stau în apă mai mult de două luni pe an din cauza morilor ce aparțineau proprietarului Zappa. În închiderea discuției din martie 1886, Radu Mihail, ministrul construcțiilor, arăta că va pune în aplicare votul Adunării³⁷.

Analiza situației economico-financiare a țării și diversele propuneri încălzeau spiritele și se soldau cu critici care uneori nu se îndreptau numai asupra guvernului și a primului ministru I. C. Brătianu, ci și către regele țării, punînd sub semnul întrebării monarhia.

În decembrie 1885 deputații D. Palade și D. Sturza conclueau : „bilanțul în partea finanțelor este ruina în starea economică, este mizeria în administrație, este anarhia și arbitrarul, iar domnitorul șade pe tronul-i și privește impasibil cum se risipește averea publică”³⁸. Acestora, An. Stolojan, ministrul domeniilor le răspundea : „acestea-s idei din sala Franzelarilor”³⁹. Din acest răspuns vedem că aceste idei circulau și în modestele săli : Sotir, Fieschi, Franzelarilor ș. a., idei care prin forța lor contaminau și pătrundeau în Parlament înainte de intrarea socialiștilor în această instituție.

³³ *Enciclopedia României*, vol. III, *Economia Națională*, București, 1938, p. 184—199.

³⁴ M. Kogălniceanu, DAD, Sesiunea 1885/1886, ședința din 3 decembrie 1885, p. 130—132.

³⁵ Ibidem.

³⁶ D. D. Juvara, DAD, Sesiunea 1885/1886, ședința din 21 februarie 1886, p. 729.

³⁷ C. Fleva, DAD, Sesiunea 1885/1886, ședința din 12 martie 1886, p. 968—969.

³⁸ C. D. Palade, DAD, Sesiunea 1885/1886, ședința din 3 decembrie 1885, p. 115.

³⁹ An. Stolojan, DAD, Sesiunea 1885—1886, ședința din 3 decembrie 1885, p. 115.

Vezi și P. Cincea, *Viața politică în România în primul deceniu al independenței de stat*, Edit. Științifică, București, 1974, p. 111—121.

**INITIATIVES PARLEMENTAIRES POUR
LA MODERNISATION DE LA ROUMAINE (1885—1887)**

R é s u m é

La crise agraire manifestée sur notre continent à la fin du XIX-e siècle (1873—1890) empira les possibilités d'exportation de la Roumanie, ce qui eut des conséquences négatives sur toute l'économie. Ce fut l'occasion d'amples débats dans le Parlement, débats qui, d'ailleurs, faisaient l'écho des préoccupations de l'opinion publique roumaine. Parmi les interventions il faut mentionner celles de M. Kogălniceanu, B. Iepurescu, D. Tacu, G. Mihăilescu, C. D. Palade, Mucenic Dinescu I. Codrescu, A. D. Xenopol, N. Ionescu, I. C. Brătianu, D. Djuvara, C. Fleva qui tous plaidèrent pour la nécessité des réformes structurelles dans la politique économique, destinées à mener à la modernisation du pays dans tous les secteurs de la vie — l'industrialisation, la réorientation du commerce, la modernisation de l'agriculture, la réorganisation de l'enseignement — et, en même temps, à l'établissement d'un budget stable et équilibré. D'ailleurs comme il ressort des débats même du Parlement, les même problèmes étaient au centre des débats qui, dans les salles Sotir, Fieschi, Franzelaru, exprimaient les préoccupations les plus profondes du mouvement ouvrier et socialiste roumain.